

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	5
İÇİNDEKİLER	7
ŞEKİLLER DİZİNİ	11
TABLolar DİZİNİ	13
EKLER DİZİNİ	17
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	19
GİRİŞ	21

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜTÜN VE SİGARANIN KAMUSAL TARİHİ

I. AMERİKA’NIN KEŞFİNDEN GLOBAL PAZARA SİGARA.....	25
A. Tütünün Keşfi ve Yayılması	25
1. Tüketim Nesnesi Olarak Tütün ve Sigara.....	26
2. Kültür Endüstrisi Olarak Tütün ve Sigara.....	33
B. Sağlık ile İlişkisi Açısından Tütün ve Sigara	43
1. Tütün ve Sigaranın Sağlığa Zararlarının Boyutları.....	45
a. Hastalık Kaynağı Olarak Tütün ve Sigara	46
(1) Sigara ve Kanser	46
(2) Sigara ve Diğer Hastalıklar	49
(3) Sigara Bağımlılığı ve Nikotin	50
(4) Pasif Sigara İçiciliği	52
C. Sigara Bağımlılığının Etimolojisi	55
1. Asıl Fail Nikotin mi?	56
2. Sosyo - Ekonomik Statü	57
3. Rol Model Etkisi	63
4. Arkadaş Çevresi	66
5. Davranışsal ve Kişisel Nedenler	69
6. Sigara Endüstrisinin En Önemli Enstrümanı: Reklamlar	73

İKİNCİ BÖLÜM

SİGARANIN KAMUSAL ALAN İLE KESİŞEN OLUŞUMSAL YAPISI

I. TÜTÜN KONTROL POLİTİKALARI	79
A. Genel Bakış	79
B. Dünyada Tütün ve Tütün Ürünlerinin Zararlarının Önlenmesi Amaçlı Yasaklama Çalışmalarının Tarihi: Uluslararası ve Ulusal Yasak Uygulamaları	81
1. Tütün Kontrol Çerçeve Sözleşmesi	83
2. MPOWER Strateji Paketi	84
3. Amerika Birleşik Devletleri'nde Sigara ile İlgili Yasak Uygulamaları ve Sonuçları	115
4. Çin Halk Cumhuriyeti'nde Sigara ile İlgili Yasak Uygulamaları ve Sonuçları	125
5. Türkiye'de Tütün ile İlgili Yasak Uygulamaları ve Sonuçları	133
a. Osmanlı'da Tütün Yasakları	134
b. Türkiye Cumhuriyeti'nde Tütün Yasakları	138
c. Türkiye'de Tütün Yasaklarının Etkinliği	146

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İMAL EDİLMİŞ RISK OLARAK SİGARA VE SİGARA İÇME ÖZGÜRLÜĞÜ

I. İMAL EDİLMİŞ RISK OLARAK SİGARA	161
A. Risk Nedir?	161
1. Risk Kavramı ve Kökeni	161
2. Riske Dair Bakış Açılımları ve Riskin Özellikleri	163
3. Risk Kavramının Değişim Süreci ve Risk Türleri	170
B. Risk Toplumu	175
1. Risk Toplumu Kuramı	175
2. Risk Toplumu Kuramcıları, Risk Toplumuna İlişkin Değerlendirme ve Öngörüler	177
3. Risk Toplumunun Özellikleri	180
4. Risk Toplumuna Yönelen Eleştiriler ve Olumsuzlukları Yenme Çabaları	187
C. İmal Edilmiş Risk Olarak Sigara	191
1. İmal Edilmiş Risk Kategorisinde Çevresel Sorunlar	191
2. İmal Edilmiş Risk Olarak Sigara Kullanımı	198
3. Somut ve Olası Zararlı Etkilerle Mücadele	205
D. Değerlendirme	213

II. SİGARA İÇME ÖZGÜRLÜĞÜ VE SINIRLANDIRILMASI.....	218
A. Sigara Kullanımının Hukuki Zeminde Algılanması	218
B. Sigara İçme Özgürlüğü ve Anayasal Norm Alanı	220
C. Sınırlandırma Sorunu	223
1. Sınırlandırmada Dikkate Alınan Anayasal Ölçütlere Genel Bakış	224
2. Sınırlama Ölçütlerinin Sigara İçme Özgürlüğü Özelinde Yorumlanması	232
a. 4207 Sayılı Kanun'da Öngörülen Sınırlandırmalar	235
b. Sigara İçme Özgürlüğü Üzerindeki Sınırlandırmaların Anayasal Açıdan Değerlendirilmesi.....	239
3. Sigara İçme Özgürlüğü Kapsamında Oluşan Yargısal Birikim.....	244
a. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Uygulaması	244
b. Anayasa Mahkemesi Uygulaması	245
4. Değerlendirme	254

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE 4207 SAYILI TÜTÜN ÜRÜNLERİNİN ZARARLARININ ÖNLENMESİ VE KONTROLÜ HAKKINDA KANUN'UN UYGULANMASI: YASAKLAR VE SİGARANIN TOPLUMSAL ALGILANIŞI

I. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	259
A. Araştırmanın Modeli	259
B. Çalışma Grubu.....	259
C. Veri Toplama Araçları.....	260
1. Kişisel Bilgi Formu (Ek-1)	260
2. Sigara İçme Davranışına İlişkin Görüş Ölçeği (Ek-2).....	260
3. 4207 Sayılı Tütün Ürünlerinin Zararlarının Önlenmesi ve Kontrolü Hakkında Kanun'a İlişkin Görüş Ölçeği (Ek-3).....	262
4. 4207 Sayılı Tütün Ürünlerinin Zararlarının Önlenmesi ve Kontrolü Hakkında Kanun'un Uygulanmasına İlişkin Görüş Ölçeği (Ek-4).....	263
D. Verilerin Toplanması	265
E. Verilerin Analizi	265
II. ARAŞTIRMANIN BULGULARI	266
A. Araştırmanın Bağımsız ve Bağımlı Değişkenleri ile Katılımcıların Sosyo- Demografik Bilgilerine Göre Sigara İçme Durumları İlişkin Tanımlayıcı Bulgular	266
1. Araştırmanın Bağımsız Değişkenlerine İlişkin Bulgular.....	266
a. Cinsiyet	266

b. Yaş	266
c. Medeni Durum	267
d. Mezuniyet Durumu	267
e. Çalışma Durumu	268
f. Ekonomik Durum.....	268
g. Sigara İçme Durumu	269
h. 4207 sayılı Tütün Ürünlerinin Zararlarının Önlenmesi ve Kontrolü Hakkında Kanun'daki Kapalı Alanlarda Sigara İçilmemesine İlişkin Yasak Uygulamalarına Verilen Destek Durumu	269
i. 4207 Sayılı Kanun Hakkında Bilginin Nereden Edinildiği	270
j. 4207 Sayılı Kanun'da Yer Alan Sigara Yasakları Sonucu Sigara İçme Durumunuzdaki Değişim	270
k. Kapalı Alanlarda Sigara Kullananların Uyarıldığına Şahit Olup/Olmama Durumu	271
2. Katılımcıların Sosyo-Demografik Bilgilerine Göre Sigara İçme Durumları	271
3. Araştırmanın Bağımlı Değişkenleri	273
a. Sigara İçme Davranışına İlişkin Olumlu Görüşler.....	273
b. Sigara İçme Davranışına İlişkin Olumsuz Görüşler.....	274
c. 4207 Sayılı Kanun Hakkındaki Görüşler	275
d. 4207 Sayılı Kanun'un Uygulanması Hakkındaki Görüşler	276
B. Araştırmanın Bağımlı ve Bazı Bağımsız Değişkenleri ile Yapılan Analizlere İlişkin Bulgular	277
1. Cinsiyet Değişkenine İlişkin Bulgular	277
2. Yaş Değişkenine İlişkin Bulgular	278
3. Medeni Durum Değişkenine İlişkin Bulgular	281
4. Mezuniyet Durumu Değişkenine İlişkin Bulgular	283
5. Çalışma Durumu Değişkenine İlişkin Bulgular	286
6. Ekonomik Gelir Değişkenine İlişkin Bulgular	288
III. BULGULARIN TARTIŞILMASI	290
SONUÇ.....	337
KAYNAKÇA.....	343
EKLER	395

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil A. 1.	Global tütün üretimi, Kaynak: Statista 2016 (http://www.statista.com/statistics/261173/leading-countries-in-tobacco-production/).....	29
Şekil A. 2.	1880-2014 yılları arasında dünyada sigara tüketimi, Kaynak: Statista (http://www.statista.com/statistics/279577/global-consumption-of-cigarettes-since-1880/).....	30
Şekil A. 3.	Ülkeler Bazında Dünyada Sigara Tüketimi, Kaynak: statista (http://www.statista.com/statistics/279594/top-five-cigarette-consuming-countries/).....	31
Şekil A. 4.	Dünyada gelişen ve gelişmekte olan ülkelerde sigara tüketim miktarı (Ng et al. 2014).	32
Şekil A. 5.	Belli başlı bölgelere göre erkek ve kadınlarda 100. 000 kişi başına küresel olarak tahmin edilen kanser görülme sıklığı ve ölüm oranı 2012.	46
Şekil A. 6.	G. Afrika'da sigaraya uygulanan vergi ile satış oranları arasındaki ilişki (van Walbeek 2003).	105
Şekil A. 7.	Dünyada sigara üzerindeki toplam vergi oranlarının yüksek-orta ve düşük gelirli ülkeler açısından dağılımı (Who Report On The Global Tobacco Epidemic 2013).....	114
Şekil A. 8.	ABD'de kapalı alanlarda sigara kullanımı yasağının kısmen veya tamamen uygulandığı eyaletler	117
Şekil A. 9.	ABD'de yasal yaş sınırı altındakilere yapılan sigara satışları (FFY 2013 Annual Synar Reports: Tobacco Sales to Youth 2014).	119
Şekil A. 10.	ABD'de 1991-2011 yılları arası lise öğrencileri arasında sigara kullanım oranı (The Health Consequences of Smoking 2014).....	122
Şekil A. 11.	ABD'de 1990-2011 yılları arasında 18 yaş ve üstündeki kişilerde sigara içme yaygınlığı (The Health Consequences of Smoking 2014).	123
Şekil A. 12.	2014 yılı itibariyle dünya sigara tüketiminde ilk 10 ülke (Top 10 Cigarette Consumption Trends 2016).	127
Şekil A. 13.	1998-2016 yılları arasında dünyada sigara tüketimi (Gilmore et al. 2015).	129

- Şekil A. 14.** Küresel Yetişkin Tütün Anketine göre yetişkinlerin halka açık kapalı alanlarda ikinci el sigara dumanına maruz kalma durumu (Global Adult Tobacco Survey (GATS) China 2010).....132
- Şekil A. 15.** 1925-2011 yılları arasında Türkiye’de sigara satış sayıları (Bilir ve Özcebe 2013).148
- Tablo A. 12.** Türkiye’de 2003 ve 2009 KGTA sonuçlarına göre sigara içme sıklığı (Küresel Yetişkin Tütün Araştırması Türkiye Raporu 2010).....150
- Şekil A. 16.** Türkiyede 2008-2012 yılları arasında sigara kullanım oranlarındaki değişim (2008 ve 2012 KYTA verilerine göre tarafımca çizilmiştir).156
- Şekil A. 17.** Türkiyede 2008-2012 yılları arasında pasif etkilenim oranlarındaki değişim (2008 ve 2012 KYTA verilerine göre tarafımca çizilmiştir).157
- Şekil A. 18.** Türkiye’de 1996-2016 yılı arasında kişi başına düşen sigara satış miktarları (adet olarak) (T. C. İçişleri Bakanlığı ve TAPDK verileri kullanılarak tarafımca çizilmiştir).160
- Şekil B. 1.** Türkiyede 2008-2016 yılları arası sigara içme oranındaki değişim (2008 KYTA-2012 KYTA verileri).296

TABLolar DİZİNİ

Tablo A. 1.	Tütün Endüstrisinin Taktik ve Amaçları (Dağlı 2010).	39
TabloA. 2.	Türkiye’de sigara şirketlerinin pazar payları (Bilir vd 2010).	42
Tablo A. 3.	Sigara içenlerde, sigarayı bırakanlarda ve sigarayı hiç içmeyenlerde akciğer kanseri sıklığı (İngiltere) (Peto et al 2000).	48
Tablo A. 4.	Fargeström Nikotin Bağımlılık Düzeyi Testi (Heatheron et al. 1991).....	51
Tablo A. 5.	1994-1995 yılları arasında Kanada’da çalışanlarda sigara içme oranı (National Population Health Survey) (Gaudette et al. 1998).	61
Tablo A. 6.	Ülke Bazlı Sigara Paketleri Üzerindeki Birleşik Uyarıların Yürürlük Tarihleri (Showing the Truth, Saving Lives 2009).	89
Tablo A. 7.	Tütün ürünlerine uygulanan Nispi ve Maktu vergi oranları (4760 Sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanunu’nun (12/3) maddesi gereğince güncellenen 2017 yılı listesi) (Özel Tüketim Vergisi Tutarları Ve Oranları 2017).	99
Tablo A. 8.	Avrupa Birliği Ülkelerinde Sigara Üzerinden Alınan Vergiler (Excise Duty Tables Part III- Manufactured Tobacco 2015).	101
Tablo A. 9.	ABD’de eyaletlerde sigaradaki vergi oranları (Campaign for Tobacco Free Kids 2017).	104
Tablo A. 10.	Türkiye’de 1980-1999 yılları arasında sigara tüketimi (Bilir vd 2010).	139
Tablo A. 11.	1999-2006 yılları arasında Türkiye’de sigara tüketimi (Uzun 2010).....	147
Tablo A. 13.	İzmir İnönü Lisesi ve Balçova Ticaret Lisesi Öğrencilerinin Sigara içme durumu (Keskinoğlu vd 2006).	151
Tablo A. 14.	Türkiye’de Sigaraya başlama yaşı (Türkiye’de Kronik Hastalıklar ve Risk Faktörleri Sıklığı Çalışması 2013).....	153
Tablo A. 15.	Türkiye’de 2008 KYTA sonuçlarına ilişkin veriler (Tablo KYTA 2008 verilerine göre tarafımca çizilmiştir).	154
Tablo A. 16.	2012 KYTA sonuçlarına ilişkin veriler (Tablo 2012 KYTA verilerine göre tarafımca çizilmiştir).	155
Tablo B. 1.	Sigara içme Davranışına İlişkin Görüş Ölçeğinin Faktör Yapısı ve Açıklanan Varyans Oranları	261
Tablo B. 2.	4207 Sayılı Tütün Ürünlerinin Zararlarının Önlenmesi ve Kontrolü Hakkında Kanun’a İlişkin Görüş Ölçeğinin Faktör Yapısı ve Açıklanan Varyans Oranı.....	263

Tablo B. 3.	4207 Sayılı Tütün Ürünlerinin Zararlarının Önlenmesi ve Kontrolü Hakkında Kanun'un Uygulanmasına İlişkin Görüş Ölçeğinin Faktör Yapısı ve Açıklanan Varyans Oranı	264
Tablo B. 4.	Cinsiyete İlişkin Tanımlayıcı Bulgular	266
Tablo B. 5.	Yaşa İlişkin Tanımlayıcı Bulgular	266
Tablo B. 6.	Medeni Duruma İlişkin Tanımlayıcı Bulgular	267
Tablo B. 7.	Mezuniyet Durumuna İlişkin Tanımlayıcı Bulgular	267
Tablo B. 8.	Çalışma Durumuna İlişkin Tanımlayıcı Bulgular	268
Tablo B. 9.	Ekonomik Duruma İlişkin Tanımlayıcı Bulgular	268
Tablo B. 10.	Sigara İçme Durumu'na İlişkin Tanımlayıcı Bulgular	269
Tablo B. 11.	4207 sayılı Tütün Ürünlerinin Zararlarının Önlenmesi ve Kontrolü Hakkında Kanun'daki Kapalı Alanlarda Sigara İçilmemesine İlişkin Yasak Uygulamalarına Verilen Destek Durumuna ilişkin Tanımlayıcı Bulgular.....	269
Tablo B. 12.	4207 Sayılı Kanun Hakkında Bilginin Nereden Edinildiğine İlişkin Tanımlayıcı Bulgular.....	270
Tablo B. 13.	4207 Sayılı Kanun'da Yer Alan Sigara Yasakları Sonucu Sigara İçme Durumundaki Değişime İlişkin Tanımlayıcı Bulgular	270
Tablo B. 14.	Kapalı Alanlarda Sigara Kullananların Uyarıldığına Şahit Olup/Olmama Durumuna İlişkin Tanımlayıcı Bulgular.....	271
Tablo B. 15.	Katılımcıların Sosyo-Demografik Bilgilerine Göre Sigara İçme Durumlarına İlişkin Tanımlayıcı Bulgular	272
Tablo B. 16.	Bağımlı Değişkenlere İlişkin Tanımlayıcı Bulgular	273
Tablo B. 17.	Sigara İçme Davranışına İlişkin Olumlu Görüş İle İlgili Bulgular	274
Tablo B. 18.	Sigara İçme Davranışına İlişkin Olumsuz Görüş ile İlgili Tanımlayıcı Bulgular.....	274
Tablo B. 19.	4207 Sayılı Kanun Hakkındaki Görüşlere İlişkin Tanımlayıcı Bulgular.....	275
Tablo B. 20.	4207 Sayılı Kanun'un Uygulanması Hakkındaki Görüşlere İlişkin Tanımlayıcı Bulgular.....	276
Tablo B. 21.	Sigara İçme Davranışına İlişkin Görüşlerin Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına Yönelik t-Testi Sonuçları	277
Tablo B. 22.	4207 Sayılı Tütün Ürünlerinin Zararlarının Önlenmesi ve Kontrolü Hakkında Kanun'a İlişkin Görüşlerin Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına Yönelik t-Testi Sonuçları	277

Tablo B. 23.	4207 Sayılı Tütün Ürünlerinin Zararlarının Önlenmesi ve Kontrolü Hakkında Kanun'un Uygulanmasına İlişkin Görüşlerin Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına Yönelik t-Testi Sonuçları	278
Tablo B. 24.	Sigara İçme Davranışına İlişkin Görüşlerin Yaşa Göre Karşılaştırılmasına Yönelik Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	278
Tablo B. 25.	4207 Sayılı Tütün Ürünlerinin Zararlarının Önlenmesi ve Kontrolü Hakkında Kanun'a İlişkin Görüşlerin Yaşa Göre Karşılaştırılmasına Yönelik Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları.	279
Tablo B. 26.	4207 Sayılı Tütün Ürünlerinin Zararlarının Önlenmesi ve Kontrolü Hakkında Kanun'un Uygulanmasına İlişkin Görüşlerin Yaşa Göre Karşılaştırılmasına Yönelik Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	280
Tablo B. 27.	Sigara İçme Davranışına İlişkin Görüşlerin Medeni Duruma Göre Karşılaştırılmasına Yönelik ANOVA Sonuçları.....	281
Tablo B. 28.	4207 Sayılı Tütün Ürünlerinin Zararlarının Önlenmesi ve Kontrolü Hakkında Kanun'a İlişkin Görüşlerin Medeni Duruma Göre Karşılaştırılmasına Yönelik Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları.....	282
Tablo B. 29.	4207 Sayılı Tütün Ürünlerinin Zararlarının Önlenmesi ve Kontrolü Hakkında Kanun'un Uygulanmasına İlişkin Görüşlerin Medeni Duruma Göre Karşılaştırılmasına Yönelik Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları.	282
Tablo B. 30.	Sigara İçme Davranışına İlişkin Görüşlerin Mezuniyet Durumuna Göre Karşılaştırılmasına Yönelik Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	283
Tablo B. 31.	4207 Sayılı Tütün Ürünlerinin Zararlarının Önlenmesi ve Kontrolü Hakkında Kanun'a İlişkin Görüşlerin Mezuniyet Durumuna Göre Karşılaştırılmasına Yönelik Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları.....	284
Tablo B. 32.	4207 Sayılı Tütün Ürünlerinin Zararlarının Önlenmesi ve Kontrolü Hakkında Kanun'un Uygulanmasına İlişkin Görüşlerin Mezuniyet Durumuna Göre Karşılaştırılmasına Yönelik ANOVA Sonuçları.	285
Tablo B. 33.	Sigara İçme Davranışına İlişkin Görüşlerin Çalışma Durumuna Göre Karşılaştırılmasına Yönelik ANOVA Sonuçları.....	286
Tablo B. 34.	4207 Sayılı Tütün Ürünlerinin Zararlarının Önlenmesi ve Kontrolü Hakkında Kanun'a İlişkin Görüşlerin Çalışma Durumuna Göre Karşılaştırılmasına Yönelik Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları.....	287
Tablo B. 35.	4207 Sayılı Tütün Ürünlerinin Zararlarının Önlenmesi ve Kontrolü Hakkında Kanun'un Uygulanmasına İlişkin Görüşlerin Çalışma Durumuna Göre Karşılaştırılmasına Yönelik Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları.	287

Tablo B. 36.	Sigara İçme Davranışına İlişkin Görüşlerin Olumlu Boyutta Ekonomik Gelire (TL) Göre Karşılaştırılmasına Yönelik Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	288
Tablo B. 37.	Sigara İçme Davranışına İlişkin Görüşlerin Olumsuz Boyutta Ekonomik Gelire (TL) Göre Karşılaştırılmasına Yönelik ANOVA Sonuçları	288
Tablo B. 38.	4207 Sayılı Tütün Ürünlerinin Zararlarının Önlenmesi ve Kontrolü Hakkında Kanun'a İlişkin Görüşlerin Ekonomik Gelire (TL) Göre Karşılaştırılmasına Yönelik ANOVA Sonuçları	289
Tablo B. 39.	4207 Sayılı Tütün Ürünlerinin Zararlarının Önlenmesi ve Kontrolü Hakkında Kanun'un Uygulanmasına İlişkin Görüşlerin Ekonomik Gelire (TL) Göre Karşılaştırılmasına Yönelik Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	290

EKLER DİZİNİ

EK 1	KİŞİSEL BİLGİ FORMU.....	395
EK 2	SİGARA İÇME DAVRANIŞINA İLİŞKİN GÖRÜŞÜNÜZ.....	396
EK -3	4207 SAYILI TÜTÜN ÜRÜNLERİNİN ZARARLARININ ÖNLENMESİ VE KONTROLÜ HAKKINDA KANUN'A İLİŞKİN GÖRÜŞÜNÜZ	397
EK-4	4207 SAYILI TÜTÜN ÜRÜNLERİNİN ZARARLARININ ÖNLENMESİ VE KONTROLÜ HAKKINDA KANUN'UN UYGULANMASINA İLİŞKİN GÖRÜŞÜNÜZ.....	399

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
ACS	: American Cancer Society
ANOVA	: Tek Yönlü Varyans Analizi
APA	: American Psychological Association
AYM	: Anayasa Mahkemesi
ÇAYKUR	: Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğü
BAT	: British American Tobacco
CDC	: Centers for Disease Control and Prevention (Amerika)
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
FDA	: Food and Drug Administration
GATS	: Global Tobacco Adult Survey
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
ITC-4	: International Tobacco Control Four Country Survey
JAMA	: The Journal of the American Medical Association
JTI	: Japan Tobacco International
KDV	: Katma Deđer Vergisi
KGTA	: Küresel Gençlik Tütün Araştırması
KMO	: Kaiser Meyer Olkin
KOAH	: Kronik Obstrüktif Akciğer Hastalığı
KYTA	: Küresel Yetişkin Tütün Anketi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MPOWER	: Tütün Salgınını Kontrol Etmeye Yönelik Politika Paketi
MSA	: Master Settlement Agreement
NPHS	: National Population Health Survey (Kanada)

OECD	: Organization for Economic Cooperation and Development
ÖTV	: Özel Tüketim Vergisi
PUP	: Purchase Use Possession
R	: Renminbi
RTEÜ	: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
SAF	: Sigaraya Atfedilebilir Oran
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
SOEP	: The German Socio-Economic Panel
TAPDK	: Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu
T.B.M.M.	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TKÇS	: Tütün Kontrol Çerçeve Sözleşmesi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
USSG	: United State Surgeon General
WHO	: World Health Organization
(f)	: Frekans
(Ss)	: Standart Sapma
\bar{X}	: Aritmetik Ortalama

GİRİŞ

Dünyada tütünün zararları ve yol açtığı hastalıklar konusunda bilimsel birikim ve toplumsal farkındalık sürekli ilerleme kaydetmesine rağmen, tütün kullanımı halen daha önüne geçilebilir ölümlerin en önemli nedeni olma özelliğini korumaktadır (Warren et al. 2000). Günümüzde dünyada yetişkinler arasında görülen her on ölümden birinin sebebi tütün kullanımı ve onun yol açtığı rahatsızlıklardır (WHO Report on the Global Tobacco Epidemic 2008).

Tütün kullanımı konusunda yapılan çalışmaların çoğu, bu alışkanlığın erken ergenlik döneminde başladığını ortaya koymaktadır. (Gender, Women And The Tobacco Epidemic 2010). Zira tütün endüstrisi sigaranın toplumsal kabul edilebilirliğini gençler üzerinden gerçekleştirmeye çalışmaktadır (Matthew et al. 2014) ve ergenlik çağındaki çocukların dörtte biri 10 yaşın altında ilk sigaralarıyla tanışmaktadır. (Mackay and Eriksen 2002). Gençler arasında tütünün bu denli kabul görmesi ve gençleri cezbetmesinin birçok nedeni olmakla beraber, bunlardan birkaçı; beğenilme, sosyal çevrede kabul görülme isteği ile stres ve depresyon olarak sıralanabilir (Eriksen et al. 2015).

Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre 2013 yılı itibarıyla yetişkinlerin % 21'i (950 milyon erkek 177 milyon kadın) tütün kullanmaktadır (WHO Report on the Global Tobacco Epidemic 2015.). Hâlihazırdaki butrend aynı şekilde devam edecek olursa, tütün kullanımının 2020 yılında 8 milyonu aşkın insanın ölümüne sebep olacağı ve bunun %70'inin gelişen ülkelerde gözleneceği değerlendirilmektedir (WHO Report on the Global Tobacco Epidemic 2008). Günümüzde tüm dünyada en yaygın kullanım alanı olan tütün ürünü ise sigaradır (Bilir ve Özcebe 2014). Dünyada bir milyonun üzerinde sigara içicisinin olduğu tahmin edilmektedir (Donner and et al. 2005). Kuşkusuz sigara içme sıklığı kadın ve erkekler arasında farklılık arz etmektedir. Ergenlik çağındaki erkeklerin sigara içme oranı karşı cinsin iki katı olmakla beraber, bu oranın enfazla Güneydoğu Asya'da (üç katından fazla) olduğu, Amerika ve Avrupa ülkelerinde ise bu farkın azaldığı gözlemlenmektedir. (La Torre 2013).

Tütün yasal fakat insan bedeni üzerinde geri dönülmez tahribatlar yaratan en önemli tehdit olma özelliğini korumaktadır. Sigarayı bırakma oranlarında gözle görülür bir değişim olmadığı ve sigarayla mücadele noktasında yeni stratejiler ortaya konulmadığı takdirde, 2025 yılına gelindiğinde sigara içenlerin sayısı 1.9 milyara varacaktır. Bu nedenle tütün ile mücadele kapsamında tütün kullanımının azaltılması ve tütün salgınının önüne geçilmesi topyekûn çalışmayı gerektirmektedir (Küresel Yetişkin Tütün Araştırması Türkiye 2012).

Sözkonusu hedeflere ilişkin olarak uluslararası alanda atılan ilk adım olarak, 2003 yılında Dünya Sağlık Örgütü bünyesindeki devletler tarafından Dünya Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi kabul edilmiştir (Gürbay 2015). Tütün Kontrol Çerçeve Sözleşmesinin 2005 yılında uygulanmasını müteakip Dünya Sağlık Örgütü yeni bir çalışma başlatarak 2008 yılında Küresel Tütün Salgını Raporu (WHO Report On The Global Tobacco Epidemic, 2008; The MPOWER Package)'nu yayınlamış, tütün kullanımı ve kontrolü konusunda ülkelere yol gösterecek temel stratejiler sunulmuş olup, bunlar genel olarak; ülkelerde tütün salgının yayılmasına karşı koymak, tütün tüketimini azaltıcı tedbirler almak, tütün tüketiminin tüm dünyada sağlık, toplumsal, ekonomik, çevresel vb. sonuçları hususunda farkındalık yaratmak, özellikle reklamların tütün içilmesini özendirerek etkilerini bertaraf edip reklam ve satış konusunda gerekli mevzuat düzenlemelerini hayata geçirmek, çocuklar ve gençlerin tütüne karşı alakalarını azaltmak gibi amaçları içermektedir. (Bilir 2009).

Ülkemizde detütünle mücadele konusunda 2000 yılından sonraki süreçte önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Tütün Kontrol Çerçeve Sözleşmesi 2004 yılında imzalanıp T. B. M. M de kabul edildikten sonra, Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (Ergüder 2008). Bunun yanı sıra, Dünya Sağlık Örgütü gibi kurumlarla ortak çalışmalar yapılmış, tütün kontrolü ve yolaçtığı zararları önleme adına yasal bir çerçeve oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda tütün kontrolü ve tütün zararlarının önlenmesine yönelik hedefleri; başlamanın önlenmesi, vazgeçirme desteği ve ikinci el sigara içenler diye tanımlanan pasif içicilerin korunması olarak ifade edebiliriz (Mutlu ve Seydioğulları 2014). Son elli yıllık süreçte tütün veya sigaranın bağımlılık yaratan en önemli maddeler olduğu ve burada asıl sorumlunun

nikotin olduğu belirtilse de, esasen nikotinin etkisi inkâr edilmemekle beraber en az nikotin kadar toplumsal, ekonomik, psikolojik faktörlerin etkisi de gözardı edilmemelidir (Demirkol2013). Bu nedenle başlangıçta salt bir halk sağlığı sorunu olarak görülen tütün kontrolü ve mücadelesinin işlerlik kazanması ve daha verimli sonuçların alınması, tütün ve özelde sigaranın toplumsal, ekolojik veiktisadi alanda da ele alınmasına bağlıdır.

